

Maantieteen ytimessä: jälkikolonialismi ja maisema

Sluyter, Andrew (2002). *Colonialism and landscape. Postcolonial theory and applications*. 267 s. Rowman & Littlefield Publishers, Lanham.

Andrew Sluyterin tavoitteena on hahmotella maantieteellistä teoriaa kolonialismin ja maisemamuutoksen keskinäisriippuvuuksista. Keskusteluyhteys rakentuu niistä tulkinnoista, joita maantieteilijät ovat olleet luomassa 'amerikoiden' eurooppalaisesta valloituksesta. Oman kriittisen tulkintansa Sluyter pohjustaa monipuolisella empiirisellä aineistollaan Veracruzín tasangon vaiheista Meksikossa, Meksikon lahden rannalla.

Jo alkusanoissaan Sluyter korostaa, että kolonialismin aiheuttamat maisemamuutokset ovat jääneet yllättävän vähälle huomiolle maantieteellisessä tutkimuksessa. Tämä on hänen mukaansa merkittävää, kun kuitenkin tiedämme, että kolonialismin maisemaan jättämät jäljet ovat se perusta, jolla voimme ymmärtää jälkikolonialismin keskeisiä haasteita, erityisesti sosiaalisia ja ekologisia ympäristöongelmia paikallisina ja globalisoituvina kysymyksenasetteluina. Päällimmäisenä kiinnostuksen kohteena Sluyterillä on sosiaalisten ja bio-fysikaalisten prosessien yhteenkietoutuminen (jälki)kolonialistisessa muutoksessa.

Sluyterin mukaan maantieteilijöiden hiljaisuus kolonialismin ja maisemamuutoksen yhteydestä ymmärtyy vain vallan ja maantieteen historiallisella liitolla. Historiallisesti maantieteilijät profiloituivat siirtomaavallan tietopohjan tuottajina ja myös itse ylivoimaisina oikeuttajina. Vasta kolonialismin kritiikin myötä on tullut vähitellen mahdolliseksi monitasoisempi jälkikolonialistinen tutkimus sekä tähän liittyvä teoreettinen kehitystyö.

Kriittisessä maisemamuutostulkinnassaan Sluyter erittelee 'uuden mantereiden' valloituksen luonnollistamista (itsestään selvänä pitämistä) sekä esikolonialistisen maiseman tyhjäksi määrittelyä. Vasta Carl Sauerin myötä maantieteellinen kuva 'amerikoiden' alkuperäiskulttuurien merkittävästä roolista esikolonialistisella ajalla sai vahvistusta. Kiistaa alkuperäisasukkaiden lukumäärästä ja roolista ympäristömuutoksessa käytiin kuitenkin koko 1900-luvun ajan.

Käsitys tyhjistä ja siis sivistymättömistä, villistä alkuperäisestä lännestä syntyi Sluyterin mukaan tilanteessa, jossa ensimmäisten valloittajien hävittämien alkuperäisasukkaiden kulttuurimaisemat olivat umpeenkasvaneet takaisin luonnontilaisen oloiksi. Hän alleviivaakin, että konkreettinen sekä bio-fysikaalinen sekä symbolista maisemamuutosta jäsentävä tutkimus voi tuoda paljonkin uutta ymmärrystä kolonialismin ympäristösuhteeseen. Tyhjän tilan täyttämiseen tarvitaan vain aineistonkeruuta, joka paljastaa umpeenkasvaneen maiseman (sekä materiaalisen että symbolisen) alle peittyneet kulttuurikerrostumat ja joka näin purkaa käsitystämme esikolonialistisesta pysähtyneisyydestä, yhdestä aikakaudesta ennen eurooppalaisia. Tämän maisemallisen kerrostuneisuuden hän osoittaaakin tyylikkäästi Veracruzín analyysissään. Empiirinen esimerkki on vahva näyttö materiaalisten ja symbolisten prosessien rinnakkaisesta merkittävyydestä ja mahdollisuuksista uudessa kulttuurimaantieteessä.

Sluyterin teoreettinen kehys rakentuu kolmikantaisesti maiseman, alkuperäiskulttuurien ja uudisasukkaiden tuomien kerrosten vuorovaikutukseksi, ja tämän kehityksen avulla hän osoittaa epäkohtia maantieteen tutkimusperinteessä. Erityisesti sekä ympäristö- että kulttuurideterministiset tulkinnat saavat kritiikkiä mutta myös sellaiset etnohistoriat, joista tavalla tai toisella kantautuu käsitys paikallisesta perinteisestä tiedosta tieteelliselle (läntiselle ja universaalille) tiedolle alistaisena ja väistyvänä.

Sluyterin kriittisessä tulkinnassa nykymaantiede hahmottuukin lähes älyllisesti kuolleeksi ja institutionaalisesti kuolevaksi tieteenalaksi (ss. 217, 223), joka ei ole kyennyt vastaamaan postkolonialismin haasteisiin. Maantiede ei ole kyennyt hänen mukaansa uusiutumaan yhteiskunnallisen muutoksen mukana, ja tämä on näkynyt maantieteen opetus- ja tutkimusyksiköiden vähittäisessä alasajossa eri puolilla Yhdysvaltoja. Vallan palvelijan roolista hitaasti vapautunut maantiede on joutunut aivan uudella tavalla kilpailemaan asemastaan yhteiskunnassa, ja tässä tilanteessa Sluyter hakeutuu globalisaation ja ympäristökysymysten pariin. Hän etsii uutta relevanssia maantieteen integroivasta perustasta; luonnon ja kulttuurin sekä Lännen ja muun maailman perustavien jakojen ylittämistä. Tässä hän nojautuu Bruno Latour - inspiroituneiden risteymiin ja kvasiobjek-teihin (ks. Latour 1993), joskin muotoilu on vain yhteenvedonomainen loppuhuomio empiirisesti painottuneessa kirjassa. Tosin Veracruz -analyysi antaa kyllä uskottavan kuvan tekijän harrastuneisuudesta ja myös maantieteen mahdollisuuksista integroivan ympäristöhistoriallisen ja globalisaatiotutkimuksen parissa

Uudessa yhdysvaltalaisessa kulttuurimaantieteessä onkin rakentunut aivan omanlaisensa sosio-ekologinen 'koulukunta', jonka näkökulmat takautuvat amerikkalaiseen postkolonialistiseen tilanteeseen (Sluyterin lisäksi, ks. esim. Turner 1989, 1997, Zimmerer 1994, Willems-Braun 1997). Nämä poikkeavat aika lailla eurooppalaisten kollegoiden uudemmis-ta luonnon ja kulttuurin risteymien analyyseistä (vrt. Whatmore 2002 sekä yhteenvetoja: Eden 2000, Castree 2002,), mutta trans-Atlanttiset vertailuasetelmat ovat haastavuudes-saan kiintoisia ja hedelmällisiä (vertailusta, ks. Olwig 2002). Ehdottomasti myös pohjoiseu-rooppalaisessa ja suomalaisessa maantieteessä tämänsuuntainen risteymien hahmotus voisi tuoda uutta potkua perinteisen synteesimaantieteen olemukseen, vaikkapa pohjoisen (arktisen) ja Venäjän tutkimuksen yhteydessä. Sluyterin Veracruz -esimerkki on oivallinen, kun sitä lukee esimerkiksi pohjoismaisen saamelaistutkimuksen ansioita ja rasituksia vertaillen, esimerkiksi Tim Ingoldin ja Terhi Kurttilan (2000) kiintoisaan antropologiseen Lapintutkimukseen rinnastaen.

Anrew Sluyter on nuoremman polven maantieteilijä, jolla on työkokemusta Kanadasta (University of British Columbia), Teksasista (University of Texas at Austin) sekä itäranni-kolta (Pennsylvania State University). Saanemme kuulla hänestä vielä. *Colonialism and Landscape* asettuu selvästi osaksi niitä tuoreita yhdysvaltalaisia maantieteellisiä avauksia, joissa kulttuurinen käänne vie symbolis-materiaalisen maiseman kautta kohden perusteel-lista yhteiskuntakritiikkiä. Tästä uudesta tilanteesta onnistuneen oppikirjan on jo muotoillut Syracusen professori Don Mitchell (2000). Yhteiskuntasuhteen kriisiytymisen seurauksena maantieteen maisemat ovatkin ilmeisen vahvassa käymistilassa USA:ssa parhaillaan.

KIRJALLISUUS

Castree, N. (2002). Environmental issues: from policy to political economy. *Progress in Human Geography* 26: 3, 357-365.

Eden, S. (2000). Environmental issues: sustainable progress? *Progress in Human Geography* 24:1, 111-118.

Ingold, T. & T. Kurttila (2000). Perceiving the environment in Finnish Lapland. *Body & Society* 6: 3-4, 183-196.

Latour, B. (1993). *We have never been modern*. Harvard University Press, Cambridge, Mass.

Mitchell, D. (2000). *Cultural geography. A critical introduction*. 325 s. Blackwell. Oxford.

Turner, B.L. (1989). The specialist-synthesis approach to the revival of geography: the case of cultural ecology. *Annals of the Association of American Geographers* 79:1, 88-100.

Turner, B.L. (1997). Spirals, bridges and tunnels: engaging human-environment perspectives in geography. *Ecumene* 4: 2, 196-217.

Olwig, K.R. (2002). *Landscape, nature, and the body politic*. University of Wisconsin Press, Madison.

Whatmore, S (2002). *Hybrid geographies. Natures, cultures, spaces*. 228. s. Sage, Lontoo.

Zimmerer, K. (1994) Human geography and the 'new ecology'. *Annals of the Association of American Geographers* 84:1, 108-125.

ARI AUKUSTI LEHTINEN

Maantieteen laitos

Joensuun yliopisto